
ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

ΤΟΜΟΣ

Ε

Ἑρμηνεία τοῦ «Κύριε ἐλέησον»

* *

Συνοπτικὰ σχόλια

Καὶ αὐτὸ τὸ μικρὸ κείμενο, ποῦ πραγματεύεται μὲ χαριτωμένη ἀπλότητα γιὰ τὴν μονολόγιστη εὐχή, παραδίδεται ἀπὸ τοὺς συλλέκτες τῶν πατερικῶν κειμένων τῆς Φιλοκαλίας ἀνωλύτως καὶ μέσα ἀπὸ τὶς προθέσεις τους νὰ γνωσθεῖ καὶ νὰ καλλιεργεῖται ἀπὸ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἢ γλυκυτάτη νοερὰ προσευχή. Γιὰ νὰ θεμελιώσει δὲ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐκζητήσεως τοῦ θείου ἐλέους, ὁ συντάκτης τοῦ μικροῦ αὐτοῦ δοκιμίου ἀνατρέχει στὴν ἐποχὴ τῶν Ἀποστόλων, ποῦ παρέδωσαν τὴν εὐχή, συμφώνως καὶ πρὸς ἄλλους διδασκάλους τῆς νοερᾶς προσευχῆς. Παρ' ὅτι περιέχει ἀπόψεις κοινές πλέον, γύρω ἀπὸ τὴν εὐχή τοῦ Ἰησοῦ, ὅμως, στὴν ἀπλότητά του, οἰκοδομεῖ, πείθει, κατανύσσει μὲ τὴν ἰδιαίτερη χάρη του, ὅποτε καὶ μὲ αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς τῶν ἐκδοτῶν τῆς Φιλοκαλίας, ὥστε νὰ δικαιουταὶ νὰ ἐνσωματωθεῖ σ' αὐτή.

* *

Τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με», καὶ συντομότερα «Κύριε ἐλέησον», ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Ἀποστόλων χαρίστηκε στοὺς Χριστιανοὺς καὶ ὀρίστηκε νὰ τὸ λένε ἀκατάπαυστα, ὅπως καὶ τὸ λένε. Τί σημαίνει ὅμως τοῦτο τὸ «Κύριε ἐλέησον», εἶναι πολὺ λίγοι σήμερα ποῦ τὸ ξέρουν, κι ἔτσι φωνάζουν καθημερινὰ ἀνωφελῶς, ἀλοίμονο, καὶ ματαίως τὸ «Κύριε ἐλέησον», καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου δὲν τὸ λαβαίνουν γιατί δὲν ξέρουν τί ζητοῦν. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ξέρομε πῶς ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗτου σαρκώθηκε καὶ ἐγένε ἀνθρώπος καὶ ὑπέμεινε τόσα πάθη καὶ σταυρώθηκε καὶ χύνοντας τὸ πανάγιο αἷμα Του ἐξαγόρασε τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ διαβόλου, ἀπὸ τότε ἐγένε Κύριος καὶ ἐξουσιαστής τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Καὶ προτοῦ βέβαια σαρκωθεί ἦταν Κύριος ὅλων τῶν κτισμάτων, ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν, ὡς δημιουργὸς καὶ ποιητὴς τους, ὅμως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δαιμόνων ποῦ δὲ θέλησαν ἀπὸ μόνοι τους νὰ τὸν ἔχουν Κύριο καὶ ἐξουσιαστή τους, δὲν ἦταν καὶ Αὐτὸς Κύριός τους, ὁ Κύριος ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁ πανάγαθος Θεὸς δηλαδὴ, καὶ τοὺς Ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔκανε αὐτεξούσιους καὶ τοὺς χάρισε τὸ λογικὸ, νὰ ἔχουν γνώση καὶ διάκριση· γι' αὐτὸ, ὡς δίκαιος ποῦ εἶναι καὶ ἀληθινός, δὲ θέλησε νὰ τοὺς ἀφαιρέσει τὸ αὐτεξούσιο καὶ νὰ τοὺς ἐξουσιάζει μὲ τὴ βία καὶ χωρὶς τῆ

θέλησή τους. Ἀλλὰ ἐκείνους πού θέλουν νά εἶναι κάτω ἀπό τήν ἐξουσία καί διακυβέρνησή Του, ἐκείνους ὁ Θεός καί τούς ἐξουσιάζει καί τούς κυβερνᾷ· ἐκείνους πάλι πού δὲ θέλουν, τούς ἀφήνει νά κάνουν τὸ θέλημά τους, ὡς αὐτεξούσιοι πού εἶναι. Γιὰ τοῦτο καί τὸν Ἀδὰμ πού πλανήθηκε ἀπὸ τὸν ἀποστάτη διάβολο κι ἔγινε κι αὐτὸς ἀποστάτης τοῦ Θεοῦ καί δὲ θέλησε νά υπακούσει στὴν ἐντολή Του, τὸν ἄφησε ὁ Θεός στὸ αὐτεξούσιό του καί δὲ θέλησε νά τὸν ἐξουσιάζει τυραννικά. Ἀλλὰ ὁ φθονερὸς διάβολος πού τὸν πλάνησε ἐξαρχῆς, δὲν ἔπαψε κι ἔπειτα νά τὸν πλανᾷ, ὥσπου τὸν ἔκανε παρόμοιο στὴν ἀλογία μὲ τὰ κτήνη τὰ ἀνόητα καί ζούσε πλέον σὰν ζῶο ἄλογο καί ἀνόητο. Μὰ ὁ πολυέλεος Θεός τὸν σπλαχνίστηκε τελικὰ κι ἔτσι χαμήλωσε τούς οὐρανούς καί κατέβηκε στὴ γῆ¹ κι ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ τὸν ἄνθρωπο· καί μὲ τὸ πανάχραντο αἷμα Του τὸν λύτρωσε ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς ἁμαρτίας καί διὰ μέσου τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τὸν ὁδήγησε πῶς νά ζεῖ θεάρεστα. Καί, κατὰ τὸν Θεολόγο Ἰωάννη, μᾶς ἔδωσε ἐξουσία νά γίνουμε τέκνα Θεοῦ² καί μὲ τὸ θεῖο βάπτισμα μᾶς ἀναγέννησε καί μᾶς ἀνέπλασε καί μὲ τὰ ἄχραντά Του μυστήρια τρέφει καθημερινὰ τὴν ψυχὴ μας καί τὴ ζωογονεῖ. Καί μ' ἓνα λόγο, μὲ τὴν ἄκρα Του σοφία βρῆκε τὸν τρόπο νά μένει πάντοτε ἀχώριστος μ' ἐμᾶς κι ἐμεῖς μὲ Αὐτόν, γιὰ νά μὴν ἔχει πλέον καθόλου τόπο σ' ἐμᾶς ὁ διάβολος. Ὅρισμένοι ὅμως ἀπὸ τούς Χριστιανούς, ὕστερα ἀπὸ τόσες χάριτες πού ἀξιώθηκαν καί ὕστερα ἀπὸ τόσες εὐεργεσίες πού ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Δεσπότη Χριστό, πλανήθηκαν πάλι ἀπὸ τὸ διάβολο καί ἐξαιτίας τοῦ κόσμου καί τῆς σάρκας ξεμάκρυναν ἀπὸ τὸ Θεὸ καί κατακυριεύονται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καί ἀπὸ τὸ διάβολο κάνοντας τὰ θελήματά του. Ὅμως δὲν εἶναι τελειῶς ἀναίσθητοι ὥστε νά μὴν αἰσθάνονται τὸ κακὸ πού ἔπαθαν. Καταλαβαίνουν τὸ σφάλμα τους καί γνωρίζουν τὴν ὑποδούλωσή τους, ἀλλὰ δὲν μποροῦν αὐτοὶ μόνοι τους νά γλυτώσουν καί γι' αὐτὸ προστρέχουν στὸ Θεὸ καί φωνάζουν τὸ «Κύριε ἐλέησον» γιὰ νά τούς εὐσπλαχνιστεῖ ὁ πολυέλεος Κύριος καί νά τούς ἐλεήσει, νά τούς δεχτεῖ σὰν τὸν ἄσωτο υἱὸ³ καί νά τούς δώσει πάλι τὴ θεία χάρη Του καί μέσω αὐτῆς νά γλυτώσουν ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς ἁμαρτίας, ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τούς δαίμονες καί νά λάβουν πάλι τὴν ἐλευθερίαν τους, γιὰ νά μπορέσουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νά ζήσουν θεάρεστα καί νά φυλάξουν τίς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ πού, ὅπως εἶπαμε, μὲ τέτοιο σκοπὸ φωνάζουν τὸ «Κύριε ἐλέησον», αὐτοὶ θὰ ἐπιτύχουν ἐξάπαντος καί τὸ ἔλεος τοῦ πανάγαθου Θεοῦ καί θὰ λάβουν τὴ χάρη Του νά ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς ἁμαρτίας καί νά σωθοῦν. Ἐκεῖνοι ὅμως πού δὲν ἔχουν εἶδηση ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπαμε, μῆτε γνωρίζουν τὴ συμφορὰ τους πού εἶναι καταδουλωμένοι στὰ θελήματα τῆς σάρκας καί στὰ κοσμικὰ πράγματα, μῆτε ἔχουν εὐκαιρία νά συλλογιστοῦν τὴν ὑποδούλωσή τους, ἀλλὰ χωρὶς τέτοιο σκοπὸ φωνάζουν μόνο τὸ «Κύριε ἐλέησον»,

1. Ψαλμ. 17, 10.

2. Ἰω. 1,12.

3. Λουκ. 15, 20.

περισσότερο ἀπὸ συνήθεια, αὐτοὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ λάβουν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ; Καὶ μάλιστα τέτοιο θαυμάσιο καὶ ἄπειρο ἔλεος; Γιατὶ εἶναι καλύτερα νὰ μὴ λάβουν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, παρὰ νὰ τὸ λάβουν καὶ πάλι νὰ τὸ χάσουν, ἐπειδὴ τότε εἶναι διπλὸ τὸ φταίξιμό τους. Ἄλλωστε, ἂν κανεὶς δώσει κανένα πετράδι πολυτίμο στὰ χέρια μικροῦ παιδιοῦ ἢ κανενὸς ἀγροίκου ἀνθρώπου πού νὰ μὴν ξέρει τι ἀξίζει, καὶ αὐτοὶ τὸ πάρουν στὰ χέρια τους καὶ τὸ χάσουν, εἶναι φανερὸ πῶς δὲν τὸ ἔχασαν ἐκεῖνοι ἀλλὰ αὐτὸς πού τοὺς τὸ ἔδωσε.

Καὶ γιὰ νὰ καταλάβεις καλύτερα τὰ λεγόμενα, συλλογίσου πῶς στὸν κόσμον τοῦτο ἐκεῖνος πού εἶναι ἄπορος καὶ φτωχὸς καὶ θέλει νὰ πάρει ἐλεημοσύνη ἀπὸ κάποιο πλούσιον, πηγαίνει καὶ τοῦ λέει «ἐλέησόν με», δηλαδὴ «λυπήσου με γιὰ τὴ φτώχεια μου καὶ δός μου τὰ ἀναγκαῖα». Καὶ πάλι, ἐκεῖνος πού ἔχει χρέος καὶ θέλει νὰ τοῦ τὸ χαρίσει ὁ δανειστής του, πηγαίνει καὶ τοῦ λέει «ἐλέησόν με», δηλαδὴ «λυπήσου με γιὰ τὴν ἀνέχειά μου καὶ χάρισέ μου αὐτὸ πού σοῦ χρωστῶ». Ὅμοια καὶ ὁ φταίχτης, θέλοντας νὰ τὸν συγχωρήσει ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ἔφταιξε, πηγαίνει καὶ τοῦ λέει «ἐλέησόν με», δηλαδὴ «συγχώρεσέ με γιὰ ὅ,τι σοῦ ἔκανα». Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ ἄμαρτωλὸς φωνάζει στὸ Θεὸ τὸ «Κύριε ἐλέησον» καὶ δὲν ξέρει μῆτε τί λέει, μῆτε γιατί τὸ λέει, ἀλλὰ μῆτε τί εἶναι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πού τὸν παρακαλεῖ νὰ τοῦ τὸ δώσει, μῆτε σὲ τί τὸν συμφέρει τὸ ἔλεος πού ζητᾷ, καὶ μόνο ἀπὸ συνήθεια φωνάζει «Κύριε ἐλέησον», χωρὶς νὰ ξέρει τίποτε. Πῶς λοιπὸν νὰ τοῦ δώσει ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός Του, ἀφοῦ αὐτὸς, καθὼς δὲν τὸ ξέρει, τὸ καταφρονεῖ καὶ πάλι τὸ χάνει σύντομα καὶ ἁμαρτάνει περισσότερο; Τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τὴν ὁποία πρέπει νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸ Θεὸ ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ νὰ φωνάζομε ἀκατάπαυστα τὸ «Κύριε ἐλέησον», δηλαδὴ «λυπήσου με, Κύριέ μου, τὸν ἁμαρτωλό, στὴν ἐλεεινὴ κατάστασιν πού βρίσκομαι, καὶ δέξου με πάλι στὴ χάρη Σου· δός μου πνεῦμα δυνάμεως, γιὰ νὰ μὲ δυναμώσῃς ν' ἀντισταθῶ στους πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου καὶ στὴν κακὴ συνήθεια τῆς ἁμαρτίας· δός μου πνεῦμα σωφρονισμοῦ, γιὰ νὰ σωφρονισθῶ, νὰ ἔρθω σὲ αἴσθησιν τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ νὰ διορθωθῶ· δός μου πνεῦμα φόβου, γιὰ νὰ σὲ φοβοῦμαι καὶ νὰ φυλάγω τὶς ἐντολές Σου· δός μου πνεῦμα ἀγάπης γιὰ νὰ σὲ ἀγαπῶ καὶ νὰ μὴν ἀπομακρύνωμαι πλέον ἀπὸ κοντά Σου· δός μου πνεῦμα εἰρήνης, γιὰ νὰ φυλάγει τὴν ψυχὴ μου εἰρηνικὴ καὶ νὰ συγκεντρῶνῶ ὅλους μου τοὺς λογισμοὺς καὶ νὰ εἶμαι ἡσυχος καὶ ἀτάραχος· δός μου πνεῦμα καθαρότητος, γιὰ νὰ μὲ φυλάγει καθαρὸ ἀπὸ κάθε μολυσμὸ· δός μου πνεῦμα πραότητος, γιὰ νὰ εἶμαι ἡμερος στους ἀδελφούς μου Χριστιανοὺς καὶ νὰ ἀπέχω ἀπὸ τὸ θυμὸ· δός μου πνεῦμα ταπεινοφροσύνης, γιὰ νὰ μὴ φαντάζομαι τὰ ὑψηλὰ καὶ ὑπερφανεύομαι».

Ἐκεῖνος λοιπὸν πού γνωρίζει τὴν ἀνάγκη πού ἔχει ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ ζητᾷ ἀπὸ τὸν πολυέλεον Θεὸ, φωνάζοντας τὸ «Κύριε ἐλέησον», αὐτὸς βε-

βαιοτάτα θὰ λάβει ἐκεῖνο πού ζητᾶ καὶ θὰ ἐπιτύχει τὸ ἔλεος καὶ τὴ θεία χάρη τοῦ Κυρίου. Ὅποιος ὅμως δὲν ξέρει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού εἴπαμε, ἀλλὰ ἀπὸ συνήθεια μόνο φωνάζει τὸ «Κύριε ἐλέησον», αὐτὸς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λάβει ποτὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· γιατί καὶ πρωτύτερα ἔλαβε πολλές χάριτες ἀπὸ τὸ Θεὸ μὰ δὲν τις ἀναγνώρισε, μήτε εὐχαρίστησε τὸ Θεὸ πού τοῦ τις ἔδωσε. Αὐτὸς ἔλαβε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ὅταν πλάστηκε κι ἔγινε ἄνθρωπος· ἔλαβε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ὅταν ἀναπλάστηκε μὲ τὸ ἅγιο βάπτισμα κι ἔγινε ὀρθόδοξος Χριστιανός· ἔλαβε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ὅταν γλύτωσε ἀπὸ τόσους κινδύνους ψυχικούς καὶ σωματικούς πού δοκίμασε στὴ ζωὴ του· ἔλαβε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τόσες φορές πού ἀξιώθηκε νὰ κοινωνήσει τὰ ἄχραντα μυστήρια· ἔλαβε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ὅσες φορές ἀμάρτησε στὸ Θεὸ καὶ τὸν πίκρανε μὲ τις ἀμαρτίες του καὶ δὲν ἐξολοθρεύτηκε, μήτε τιμωρήθηκε παιδαγωγικὰ ὅπως τοῦ ἔπρεπε· ἔλαβε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ὅταν μὲ διάφορους τρόπους εὐεργετήθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ δὲν τὸ ἀναγνώρισε, ἀλλὰ ὅλα τὰ λησμόνησε καὶ δὲ φρόντισε καθόλου γιὰ τὴ σωτηρία του. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Χριστιανὸς πῶς νὰ λάβει τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνεται καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζει πῶς δέχεται τέτοια χάρη ἀπὸ τὸ Θεό, καθὼς εἴπαμε, μήτε νὰ ξέρει τί λέει, ἀλλὰ νὰ φωνάζει μόνο τὸ «Κύριε ἐλέησον» χωρὶς κανένα στόχο καὶ σκοπό, ἐκτὸς ἀπὸ μόνη τὴ συνήθεια;

